

ACFC/INF/OP/I(2003)002
Bulgarian

**ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА КОНСУЛТАТИВНИЯ КОМИТЕТ
ОТНОСНО РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ
МАЛЦИНСТВА**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЗА МОЛДОВА

Съдържание

- I. Подготвяне на даденото Заключение
- II. Общи забележки
- III. Специални Коментари към членове 1-19
- IV. Основни заключения и коментари на консултативния Комитет
- V. Изводи.

Заключение на ръководството.

Консултативния Комитет започна изследване на Държавния отчет на своето 9-то събрание от 27-30 ноември 2000 година, след като получи първоначалния Държавен отчет на Молдова на 29 юни 2000 (очакваше се на 1 февруари 1999). Заемайки се с това изследване, делегация на Консултативния Комитет посети Молдова в период от 31 октомври до 5 ноември 2001, за да намери повече информация относно реализиране на Рамковата Конвенция от представители на правителството, недържавни организации и други независими източници. Консултативния Комитет взе решение за Молдова на свое 13 заседание на 1 март 2002 г.

Що се касае реализиране на Рамковата конвенция, Консултативния комитет смята, че Молдова е предприела похвални усилия за да създаде законодателна и институционална основа за защита на националните малцинства. Консултативния комитет отбелязва също така старанието на Молдова да изпълни Рамковата конвенция на практика, особено в областта на образованието и науката. Едновременно, недостатъци и проблеми остават в такива области, като СМИ, участие в обществени дела, използване на езиците на малцинствата, особено малцинствата, намиращи се в най-сложно положение и малобройни.

Консултативния комитет отбелязва, че Органичният закон, регулиращ защитата на национални малцинства, бе задействан през август 2001 г. и смята, че законодателните промени, необходими за неговото осъществяване, трябва да се направят незабавно с участие на тези, които той се касае, за да се осигури съответствие на молдавското законодателство със нуждите за защита на националните малцинства. Тъй като този закон ще предостави привилегии на руския език, Консултативния комитет смята, че при негово осъществяването му, а също така осъществяването на други норми, молдавските власти са задължени да осигурят съответна защита на лица, отнасящи се към всички национални малцинства, за да се съхраняват техните езици и култура, особено на малцинствата, намиращи се в най-сложно положение и малобройни. На практика, признавайки духа на търпимостта и междуетническият диалог в молдавското общество, Консултативния комитет отбелязва, че мерките, провъзгласени или взети от правителството в областта на езика, довеждат до търкания. Консултативния комитет полага, че те за да се намалят и да се избегне езикова нетърпимост в тази област, е необходим балансиран подход, важно е да се вземат под внимание законните интереси на молдавското мнозинство и на всички национални малцинства.

Консултативния комитет отбелязва съществуващо разграничаване между молдавоезичните и рускоезичните СМИ, а също така съществена липса на баланс между различни национални малцинства по отношение на достъп и присъствие в СМИ. Консултативния комитет смята, че властите са задължени да осигуряват по-голяма подкрепа на националните малцинства, които са ограничени в тази област, особено на украинското малцинство, за да им се осигури балансиран достъп и присъствие в СМИ.

Консултативния комитет е на мнение, че при реализирането на Рамковата конвенция в областта на образованието важни са консултациите с всички заинтересовани страни по повод всички предприемани мерки, за да се осигури баланс на интересите на различни национални малцинства и техен равен достъп към ресурси. Необходимо е да се отделя особено внимание на малобройни национални малцинства и на тези, които не се ползват от подкрепа на историческата им родина. Въпреки някои скорошни инициативи на властта, Консултативния комитет смята, че осъществяване на Рамковата конвенция в отношение на циганите не е достатъчно успешно. Консултативния комитет е загрижен по заради сериозни социално-икономически трудности, с които се сблъскват циганите, а също така и дискриминацията, съществуваща по отношение към тях в някои области. Консултативния комитет смята, че се необходими незабавни мерки от страната на властта за подобряване на положението на циганите и реалното им интегриране в молдавското общес

I. ПОДГОТВЯНЕ НА ДАДЕНОТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

1. Първоначален държавен отчет на Молдова, който се очакваше на 01.02.99, бе получен на 29.06.00, Консултативния Комитет започна изследване на държавния отчет на своето 9-то събрание на 27-30.10.00

2. Заемайки се с изследването, Консултативния комитет разкри ред от проблеми, за които пожела да получи по-пълна информация. По тази причина на молдавските власти бе изпратен въпросник на 14.06.01. Отговорът на молдавското правителство бе получен на 04.10.01 г.

3. Нататък по покана на молдавското правителство и в съответствие с правило №32 на резолюция (97)10 на Съвет на Министрите делегация на Консултативния Комитет посети Молдова в период от 31.10 до 05.11.01 с цел получаване на допълнителна информация от представителите на правителството, не правителствени организации, други независими източници за реализиране на Рамкова конвенция. Подготвяйки това Заключение, Консултативния комитет също така изследва ред писмени материали от различни организации на Съвета на Европа, други международни не правителствени организации.

4. След това Консултативния комитет прие на 13-то събрание на 01.03.02 г. своето Заключение и реши да го предаде на Съвета на Министрите¹.

5. Настоящото заключение е подготвено в съответствие със член 26(1) на Рамковата конвенция, според който разглеждайки адекватността на мерките, които се вземат от двете страни за да задействат принципите на Рамковата конвенция. Беше прието решено, съгласно което Консултативния комитет ще помогне на Съвета на Министрите, а също така, в съответствие с правило 23 от резолюция (97)10, “ще разгледа държавния отчет и ще предаде своето заключение на Съвета на Министрите”.

II. ОБЩИ ЗАБЕЛЕЖКИ.

6. Консултативния комитет съжалява, че държавния отчет бе получен на 17 месеца по-късно и отбелязва, че той съдържа обща информация за законодателни и институционални основи, съществували в Молдова по време на подготвяне на Доклада за защита на лица, отнасящи се към националните малцинства; също така е отбелязано от Консултативния комитет, че държавния отчет съдържа само кратка сгъстена информация относно на някои от членове на Рамкова конвенция, особено, що се касае до съответната практика, но не осигурява детайлна информация за определени национални малцинства.

7. Въпреки това Консултативния комитет успя да състави по-пълна картина на ситуацията, в това число и за малобройни национални малцинства от писмения предварителния отговор на въпросите е, особено, в резултат на горепосочената визита в Молдова (виж т. 3 на това заключение). Консултативния комитет смята, че визитата, организирана по инициатива на молдавското правителство, представи добра възможност за пряк диалог с държавните институции и други организации. Допълнителната информация, предоставяна от правителството и други източници, особено от представители на националните малцинства, бе най-ценна, особено с оглед на практическо осъществяване на съответните норми и неотдавнашните събития в тази област.

8. Консултативния комитет цени духа на сътрудничество, който съпътстваше молдавските власти при вземане участие в процеса на изработване на това заключение. Обаче Консултативния комитет съжالياва, че молдавските власти не са правили обширни консултации с представителите на националните малцинства при подготовянето на държавния доклад и се надява, че в бъдеще такива ще се провеждат.

9. Консултативния комитет приветства усилията, положени от правителството за запознаване на населението и съответни институции с Рамковата конвенция. С задоволство се отбелязва, че Рамковата конвенция е известна в съответните кръгове в Молдова, и че, според информацията, с която разполага Консултативния комитет, това допринеси, поне частично, за мирното урегулиране на таракийския проблем през 1999 г. В същото време Консултативния комитет поощрява правителството да се вземат по-нататъшни мерки за запознаване с Рамковата конвенция, пояснителните бележки към нея и правилата за неин мониторинг на международно ниво, в това число, чрез публикации и разпространяване на държавния отчет и други съответни документи.

10. Следва да се отбележи предварително, че за проучване на мерки, взети за реализиране на Рамковата конвенция, Консултативния комитет е вземал под внимание само територия, контролирана от правителството. Консултативния комитет отбелязва, че Молдова не е направила поправка фкога е ратифицирала Рамковата конвенция, както при присъединяването към Европейската конвенция за правата на човека. Декларация, съдържаща се в акта за ратификация от 12.09.97 г., гласи: “Република Молдова заявява, че не може да гарантира реализиране на положения на Конвенцията, що се касае пропуските и актове, приемане от институциите на самопровъзгласила се Приднестровска република, на териториите, в настоящия момент контролирана от нея, докато конфликтът в региона няма да е напълно регулиран”. Молдова не се възползва също така от член 30 от Рамковата конвенция, за да определи територия, където тя отговаря за международни отношения и където е приложима Рамковата конвенция. Обаче молдавските власти дават обяснения за това в държавния отчет, особено в чл. 19. Консултативния комитет взема под внимание тези обяснения, а също така и обстоятелството, че държавния отчет съдържа ограничена информация за положението на лица, отнасящи се към национални малцинства и живущи в региони, неконтролирани от правителството. Така че обстановката в тези региони не се взема под внимание в това заключение.

11. По отношение на този регион, неконтролиран от правителството, Консултативния комитет изрази надежда, че трайно и изключително политическо решение ще бъде намерено. Консултативния комитет се надява, че такова решение ще защити интересите на всички страни, в съответствие с териториалната цялост на държавата и принципите на международно право, съгласно чл. 21 на Рамковата конвенция. Консултативния комитет посочва, че когато политическото съглашение ще сложи край на конфликта, ще трябва до се вземат под внимание положенията на Рамковата конвенция за да се осигури уважение към правата на лица, отнасящи се към националните малцинства.

12. Консултативния комитет също така желае да отбележи, че при проучване въпроса за реализиране на Рамковата конвенция от Молдова, той взе под внимание сериозните икономически трудности, преживяване от държавата в настоящия момент. Разбирайки на колко са важни социално-икономическите условия при реализиране на политиката и мерките, които обикновено изискват изразходване на съответни финансови ресурси, Консултативния комитет приветства усилията, предприетите от молдавските власти за да защити националните малцинства и техните старания за осъществяване на Рамковата конвенция.

13. Консултативния комитет отбелязва, че по време на приемане на това заключение, в молдавския политически живот засяга ред събития, свързани с защитата на лица, отнасящи се към националните малцинства. Консултативния комитет съжалява, че определени крачки, направени от молдавските власти по отношение на статута на руски език в Молдова, предизвиква разногласия. Консултативния комитет се надява, че те ще се премахнат с търпение и предпазливост и че законните интереси на молдавското мнозинство, а също така и националните малцинства ще се уважават в духа на Рамковата конвенция. Консултативния комитет изрази надежда, че тези събития няма да повлияят отрицателно при реализирането на Рамковата конвенция (виж коментар относно т.82 и 83).

14. В следващата част на това заключение в поредица членове се доказва, че в основа на информацията с която Консултативния комитет разполага, той смята, че реализиране на този член по този въпрос не е предизвикало никакви особени забележки. Консултативния комитет иска да поясни, че това твърдение не трябва да е разбрано, като сигнал за това, че бяха взети адекватни мерки и че усилията в това отношение могат да се намалят или дори да спрат. Консултативния комитет смята, че естествено на изискванията на Рамковата конвенция се нуждае от продължителни и настойчиви усилия на властта да са уважават принципите и да се постигат целите на Рамковата конвенция. Нещо повече, съществуването положение в светлината на скорошното приемане на Рамковата конвенция, може да се смята за удовлетворително на този етап. Но това няма да е така при следващия мониторинг. В края на краищата, може да се окаже, че проблемите, които на този етап изглеждат не особено важни, след някое време ще се окажат недооценени.

Специален коментар към членове 1-19

Чл. 1

15. Консултативния комитет смята, че Молдова е ратифицирала мнозина съответстващи международни актове. Според информацията с която Консултативния комитет разполага в настоящия момент, той смята, че изпълнение на този член не дава поводи за някакви особени забележки.

Чл. 2

16. Според информация, с която Консултативния комитет разполага в настояще момент, той смята, че изпълнение на този член не дава поводи за някакви особени забележки.

Чл. 3

17. Консултативния комитет подчерта, че при отсъствие на определения fj самата Рамкова конференция, страните сами трябва да изследват, как тя ще се прилага в тяхната държава. Затова позицията на молдавското правителство ще е резултат на това изследване.

18. Консултативния комитет отбелязва от една страна, че властите в определена степен вземат под внимание специфичните обстоятелства, преобладаващи в държавата, от друга страна, в същото време отбелязва, че всичко трябва да се

изпълнява в съответствие с нормите на международните закони и фундаменталните принципи, изложени в чл. 3. Консултативния комитет особено подчертава, че реализирането на Рамковата конвенция не трябва да е произволно или несправедливо.

19. Поради тази причина Консултативния комитет смята, че това отчасти е негово задължение – да изследва реализирането на Рамковата конвенция за да се увери, че не са направени произволни или несправедливи тълкувания, нещо повече, той смята, че е необходимо да се увери в правилното изпълнение на фундаментални принципи, изложени в чл. 3.

20. Консултативния комитет отбелязва, че право на всеки човек, отнасящ се към националните малцинства, сам да избира - да се смята за такъв или не, се гарантира от молдавското законодателство, особено със “Закона на правата на лица, отнасящи се към националните малцинства и техните организации” (Закон № 382 от 28.08.01, който влезе в сила на 04.09.01, тук по-нататък наричан Акт за националните малцинства).

21. Консултативния комитет приветства приемане на този Закон от молдавския Парламент и обръща внимание на определение на термина “национални малцинства, дадено в него. “Лица, отнасящи се към национални малцинства,- това са тези всички, които живеят в Република Молдова и имат молдавско гражданство, които се различава по своите етнически, културни, лингвистически и религиозни аспекти от молдавското мнозинство на населението и които се смятат от друг етнически произход. Консултативния комитет отбелязва, че Законът не изброява официално национални малцинства, според което се подразбира, че всички лица отговарят на критериите на даденото определение и се отнасят към националните малцинства. Само езиците на многобройните малцинства се споменават в Закона, обаче списъкът им не е изчерпателен.

22. В Държавния отчет се обяснява, че според статистичните данни, в основа на преброяването на населението през 1989 г., националните малцинства са 30,5 %, по-многобройните от тях са: украинците – 13,8 %, руснаците – 13 %, гагаузите – 3,5 %, българите – 2%, евреите – 1 %, белорусите – 0,5 %, циганите (ромите) – 0,13 %, германците – 0,2 %, поляците – 0,1%.

23. Консултативния комитет оценява, че приемайки този Закон, молдавските власти възнамеряваха да завършат формирането на законодателна база за защита на националните малцинства, която сега се основава, както е отбелязано в чл. 3 на този Закон, “Конституцията, действащото законодателство, други законодателни актове и международни договори и съглашения, към които Молдова се присъедини”.

24. Консултативния комитет отбелязва, че този Закон е Органически закон, който, за да се изпълни, изисква въвеждане на други закони и хармонизиране на съществуващото законодателство с техните положения. Консултативния комитет смята, че властите се длъжни да предприемат всички усилия за да се изпълнят незабавно законодателни промени, предизвикани от горепосочения Закон (които трябваше да бъдат изпълнени в срок от 3 месеца, изтекли на 04.12.01 г.). Консултативния комитет смята, че властите също така са длъжни да осигурят ефективно изпълнение на основната част от законодателните положения, консултирайки се и сътрудничейки с заинтересованите страни.

25. Консултативния комитет отбелязва, че няколко положения на Закона се отнасят за използване, защита и развитие статута на езиците на националните малцинства. Консултативния комитет отбелязва, че тези положения дават привилегирован статут на руския език в сравнение с езиците на други малцинства и осигуряват съществено участие на държавата при преподаването му и използването му. Консултативния комитет поощрява молдавските власти да гарантират съответно

внимание към всички национални малцинства, живеещи в Молдова, чрез политика и мерки, привличащи съответни законодателни норми в съответствие с Рамковата конвенция.

26. По отношение на правото на лицата, отнасящи се към националните малцинства, свободно да избират, желаят ли те да се смятат за такива, Консултативния комитет е на мнение, че преброяването е добра възможност да се позволи на хората да изразят идентичността си. Консултативния комитет отбелязва, че последното преброяване в Молдова е било направено през 1989 г. Ново преброяване първоначално е било запланувано на 1999 г., после на април 2001 г., обаче и в двата случая бе отложено поради недостатъка на ресурси. В тази обстановка, по мнение на Консултативния комитет, молдавските власти са длъжни да организират ново преброяване на населението с цел определяне на днешния състав на населението на Молдова и да поощрят лицата, отнасящи се към националните малцинства, да възползват възможността да посочат своята принадлежност (виж долу съответния коментар към чл. 4).

27. Консултативния комитет отбелязва, че молдавските власти не осигуриха подготвили информация за съществуване на други лингвистични и етнически групи, които правителството в настоящия момент не смята за защитени от Рамковата конвенция. Консултативния комитет полага, че е възможно, където това е уместно, да се прилагат съответните членове на Рамковата конвенция върху лица, отнасящи се към други групи, и се придържа към мнение, че молдавските власти задължени са да изследват тези проблеми, консултирайки се с заинтересовани страни.

Чл. 4.

28. Относно изпълнение чл. 4, т. 1 от Рамковата конвенция следва да се отбележи, че чл. 16 от Конституцията на Република Молдова установява принцип на равнопоставеността на гражданите “пред закона и властите без разделение по расови признаци, националност, етнически произход, език, религия, пол, убеждения, политически пристрастия, благосъстояние или социален произход”. Консултативния комитет по-нататък отбелязва, че чл.4.1 от Акта за националните малцинства гарантира на лица, отнасящи се към националните малцинства равни права пред Закона и защита на Закона. Чл.4.2 от същия Закон забранява всякакъв вид дискриминация въз основа на национална принадлежност.

29. Другите закони, които се прилагат към всички представители на националните малцинства, както и към всички молдавски граждани, съдържат подобни положения относно принципите на равнопоставеност и недискриминация: Избирателния кодекс, Законът за комуналните услуги, Законът за водене на наказателни дела, Гражданския кодекс, Трудовия кодекс, Законът за съдопроизводство, Законът за обществени обединения. Съдебното преследване се явява наказание за дискриминация по лингвистичен признак и санкции за пречене на “функциониране на езиците” на територията на Молдова.

30. Консултативния комитет приветства факта, че в законодателството се проследява старание да се създадат основи за равнопоставеност и изкореняване на дискриминация. Той отбелязва, че са създадени правни основи за пострадали от притеснение на права и дискриминация, обаче съжалява, че на практика се срещат трудности. Например, според съобщения на правителството, поради липса на средства съдебните документи не се превеждат на езиците на националните малцинства (виж долу коментар към чл. 10).

31. Консултативния комитет подчертава важността на усилията за преодоляване на дискриминация от страната на държавни институции и не правителствени организации, действащи в областта на защита на правата на човека в Молдова. Консултативния комитет поощрява трите парламентарни адвокати да

отделят особено внимание в бъдеще на проблеми, отнасящи се към защита на националните малцинства.

32. По отношение на практиката в прилагане на антидискриминационното законодателство, Консултативния комитет отбелязва, че само ограничено количество случаи на дискриминация бе представено за разглеждане и достъпно от официалните източници. Консултативния комитет не разбира, защо официалните лица не са в състояние да осигурят информация за количество и характера на подобни случаи. Поради това Консултативния комитет не е в състояние да прецени ефективността на антидискриминационни механизми и да проучи, в каква степен се спазват принципите на чл. 4 от Рамковата конвенция. По тази причина Консултативния комитет полага за задължително задълбоченото на събития в тази област.

33. По-точно казано, Консултативния комитет е получавал оплаквания от представители на циганското малцинство, които не се чувстваха равно поставени по отношение на социалния статут на националните малцинства и подкрепа от властите. Въпреки, че циганите имат няколко типа организации (женска, младежка и др.), те не са получили съответна подкрепа, като осигуряване на помещения, където те би могли да осъществяват своята дейност в сравнение с организациите на другите национални малцинства. Според информация, получена от Консултативния комитет, някои цигани имат сериозен проблем със социализацията. Най-вероятно, те изцяло се игнорирани от молдавското общество: както от властите, така и от населението, които нямат представа, в какво сложно положение се оказаха тези хора в настоящия момент.

34. Консултативния комитет с тревога отбелязва, че някои цигани в сравнение с титулната нация и другите национални малцинства се сблъскват със сериозни социално-икономически трудности и не разполагат със същите възможности, както останалото население. В някои случаи им липсват минимални средства за осигуряване на базовите потребности (храна, вода за пиене, медицинско обслужване, транспорт, комуникация). Консултативния комитет откри, че циганите са дискриминирани в областта на заетостта (най-вероятно, нивото на безработицата при циганите е много високо), жилище, достъп към собствеността по време на приватизацията, образованието, медицинското обслужване, в участието им в социалния живот (виж коментар към чл. 5, 12, 15).

35. Познавайки трудностите, с които се сблъскват циганите, Консултативния комитет смята, че тази ситуация, която е призната от правителството, изисква планиране и провеждане на специални мерки в съчетание с отделяне на съответни средства. Консултативния комитет одобрява приемане от правителството на 16.02.01 г. Решение (№131), осигуряващо дългосрочни мерки (2001 – 2010) за подкрепа на циганите. Те засягат области, като социална грижа, образование и развиване на езици и култура на циганите. Консултативния комитет поощрява правителството да се консултира редовно с представителите на това малцинство, за да се вземат под внимание условията на техния живот и особените им интереси и тези действия да се базират в основа на ръководните принципи на Рекомендациите (2001) 17 относно икономическо положение и заетостта на циганите и свободно преместващи се по Европа. Консултативния комитет подчертава, че въвеждането на специални мерки особено внимание трябва да се обърне към циганските жени.

36. Консултативния комитет желае да се обърне внимание към друг въпрос, който трябва да въздейства върху националната политика за защита на националните малцинства, по-точно към разлика между официалната правителствена статистиката и оценките, направени от определени национални малцинства, особено от циганите, за количеството на лица, отнасящи се към националните малцинства и тяхното положение. Консултативния комитет смята, че недостиг от сигурни статистически данни може сериозно да затрудни възможността на държавата да определя и отчита мерки за осигуряване на пълна и реална равнопоставеност на лица, отнасящи се към

националните малцинства, и на международните статистически организации да се удостоверяват дали Молдова отговаря на своите задължения по Рамковата конвенция. Затова Консултативния комитет предлага, при положение, че се спазват принципите, посочени в препоръките на Съвета на министрите (197 (1) относно защита на лични данни, събрани и обработени за статистични цели, правителството да се постарее да определи при следващото преброяване най-приемливи начини и средства за получаване на сигурни статистични данни. Тези данни трябва да включват възраст, пол, местонахождение (виж горе съответни коментар към чл. 3).

37. Консултативния комитет смята, че правителството е задължено да се консултира с националните малцинства чрез техните организации за практическата подготовка към гласуването и съдържание на анкетата за гласуване. Консултативния комитет поддържа също така идеята за набиране и обучение на наблюдатели от страната на националните малцинства, които биха могли да играят полезна роля в информирането на малцинствата за важноста на гласуването.

Чл. 5.

38. Консултативния комитет потвърждава факта, че въпреки липса на финансови ресурси, молдавското правителство е приложело през последните години всички усилия за да се помогне на националните малцинства да съхраняват и развиват своята култура. Консултативния комитет отбелязва също така, че голямото количество от народности, живеещи в Молдова, се явяват и използват като национално достойние, и хората основно са съгласни с необходимостта то да се лелее и развива. Консултативния комитет очаква, че молдавските власти, реализирайки Закона за националните малцинства, ще отделят дължно внимание към особените нужди на лицата, отнасящи се към националните малцинства, включително и циганите, и ще се придържат към политика, която най-добре ще помогне този закон реално да се изпълни, реализирайки правата на националните малцинства за съхраняване и развитие на тяхната национална идентичност.

39. Консултативния комитет поощрява молдавските власти да окаже на тази политика съответна подкрепа, а също така да се консултират с представителите на националните малцинства, включително намиращи се в най-затрудненото положение и малобройните, по повод отделяне на помощи.

40. Консултациите с всички малцинства и активното им включване в определяне и практическо осъществяване на подобна политика, ще им помогне, особено на малобройните, да укрепят своята идентичност, в същото време да се осигури интегрирането им в молдавското общество. Това ще помогне да се избегне риска, за който докладват на Консултативния съвет някои източници – за това, че тези малцинства се сливат с население, обединено от един общ фактор – руски език, поради което им остават малко възможност да развиват своята национална идентичност.

41. Консултативния комитет със задоволство отбелязва, че националните малцинства имат достъп към Дома на националностите, - културен център, създаден от държавата, където може да се организират културни събития, дискусии, срещи. Консултативния комитет отбелязва също така примери за участие на местните държавни институции в културните събития на националните малцинства и подкрепа от тяхна страна. Кишинев, например, активно организира културни събития с участие на различни етнически групи. Всяка година властите в града подкрепят културни проекти на различни съобщества и помагат да се организират събития, свързани с техните традиции, религиозни празници.

42. Що се касае за положението на циганите, Консултативния комитет смята, че техните усилия да съхраняват и развиват традициите си, културата и идентичността, не получават задоволителна подкрепа. Консултативния комитет приветства скоростните правителствени инициативи, обаче продължава да е загрижен

за сегашното положение на това съобщество и убедително настоява за предприемане от молдавските власти на незабавни практически мерки за осигуряване, подобно на цялото население, на всички условия, необходими за пълното им интегриране в молдавското общество. В същото време Консултативния комитет смята, че осигурявайки тези мерки, властите трябва да се погрижат за възможност циганите да запазват техния традиционен начин на живот, култура и идентичност.

Чл. 6.

43. Консултативния комитет с задоволство отбелязва, че международния диалог в Молдова продължава и поощрява властите да не оставят усилията си за поддържане на общ дух на толерантност, взаимно разбиране, уважение и сътрудничество сред всички хора, живеещи тук.

44. Консултативния комитет отбелязва, че според информация, с която разполага, като цяло атмосферата в молдавското общество изпълнена от взаимно уважение и взаимно разбиране, въпреки отделни признаци на етническа нетърпимост. В този контекст Консултативния комитет отбелязва, че Наказателния кодекс предвижда санкции за подстрекателство към национална или расова ненавист.

45. Консултативния комитет е загрижен от съществуващото разминаване между двете групи от население – мнозинството, което говори държавния език, от едната страна, и руско езичното население, от друга страна, което включва носители не само на руския език, но и на други славянски и други малцинства, чието езици не са толкова защитени, като руския. Чл. 13 на Конституцията нарича държавния език молдавски, а неговия алфавит – латински. В предговора на Закона за функциониране на езиците (септември 1989 г.) се споменава молдаво-румънската лингвистична идентичност. Взимайки под внимание горепосоченото положение на Конституцията, Консултативния комитет използва термина “молдавски” в Заключениеето си, без да има предвид, дали той е различен от румънския. Консултативния комитет смята, че властите трябва да се удостоверят, че събитията в езиковата политика, свързани с даване на руския език по-висок статут, няма да увеличат това разминаване, тъй като, най-вероятно, това ще доведе до ръст на езиковата нетърпимост както от страната на молдавското мнозинство, така и от страната на националните малцинства; по мнение на Консултативния комитет, молдавските власти са задължени да отделят особено внимание на този въпрос, реализирайки скоро приетия Закон за националните малцинства. Всички мерки използвани в това отношение както законодателни, така и други, трябва да са осигурени със възможност да защитят социалното единство и межкултурния диалог. Консултативния комитет полага, че официалния подход изисква по-голяма предпазливост, тъй като всички тези въпроси ще възникнат, защото търсенето на идентичността както за мнозинството, така и за съобществата на малцинствата още не е завършено и остават тясно свързани с лингвистичния компонент.

46. По-нататък Консултативния комитет отбелязва подобно разминаване между рускоезичните и молдовоезичните СМИ. Тъй като този фактор най-вероятно, ще затрудни межкултурния диалог, Консултативния комитет поощрява властите да създадат необходими условия за независимост на СМИ, без значение от езика на който то се предава, за да се създаде обстановка, позволяваща тя да съдейства междуетническото разбирателство. В този контекст Консултативния комитет желае да отбележи гледна точка на някои представител на СМИ, че пресата се намира под силно влияние на политическите сили.

47. Консултативния комитет отбелязва също така, че някои СМИ продължават да представят новините по такъв начин. Това подгръва етническата нетърпимост в обществото или създава негативни стереотипи на определени малцинствени групи. Консултативния комитет отбелязва, че принципите изложени в препоръките № (97) 21 на Съвета на министрите за СМИ и развитието на принципа на търпимостта трябва да се осъществяват в Молдова. В този контекст той отбелязва, че чл.4.1 а от Закона за

пресата от 26.1994 г. забранява подстрекателства за национална, расова и религиозна ненавист и дискриминация. Консултативния комитет затова смята, че самите молдавските СМИ трябва постоянно да следят този проблем чрез своите наблюдателни органи.

48. Консултативния комитет отбелязва също така съществуване на примерно 4-5 хиляди представителни от африкански произход в Молдова, които са 0,1 % от населението – сирийци, ливанци, турци, суданци, китайци. Някои от тях са тук вече повече от 10 години, обаче така и не са успели да получат молдавско гражданство поради определени законодателни и бюрократически трудности. Консултативния комитет разбира, че молдавските власти се занимават с този проблем и ги поощрява да намерят съответното му решение.

Чл. 7.

49. Консултативния комитет отбелязва, че чл. 5.3 Закона за политически партии и обществени организации (7.9.1991) предвижда, че политическата партия, за да се регистрира, трябва да отговоря на следващи минимални изисквания: 5 хил. членове, живеещи в половин от районите на страната, и 150 члена във всеки от тези райони. Консултативния комитет полага, че това положение по-скоро лимитира възможността на лицата, отнасящи се към националните малцинства, които не отговарят на тези условия, за да създадат политическа партия. Консултативния комитет отбелязва, че, на практика, лица, отнасящи се към националните малцинства, присъствуват в молдавския парламент, тъй като някои политически партии ги включиха в своите списъци. Въпреки това Консултативния комитет смята, че това не означава, че всички тези хора използват всички възможности за ефективно участие в политическия живот на тяхната държава и във вземане на решения. Консултативния комитет смята, че молдавските власти са длъжни да проучат тази ситуация, консултирайки се със заинтересованите страни (виж съответни коментар към чл. 15).

Чл. 8.

50. По време на визитата на делегация от Консултативния комитет, представители на татарското съобщество се оплакаха, че въпреки многократни молби, изказани на правителството през последните години, те все още не са получили ни необходима подкрепа, ни място за да построят мюсюлманско гробище. Консултативния комитет полага, че молдавските власти длъжни да се заемат с решаване на този проблем, като се консултират със заинтересовани страни.

Чл. 9.

51. Консултативния комитет със задоволство отбелязва, че молдавския Координационния съвет за аудиовизуални средства е издал лицензи за вещане на представителите на националните малцинства. По молби на лица, отнасящи се към съответни малцинства, 33 радиовещателни лиценза бяха издадени на руснаци, 14 – на гагаузи, 5 на българи и 1-на на украинци. Обаче Консултативния комитет е загрижен поради факта, че украинското малцинство не се възползва от тази възможност, и поощрява властите да поддържат лицата, отнасящи се към това малцинство, за да се възстанови баланс.

52. Консултативния комитет приветствува също така обстоятелството, че молдавското радио и ТВ транслират програми за лица, отнасящи се към националните малцинства, с тяхно участие и основно на техните езици и в удобно ефирно време. Консултативния комитет отбелязва, че статута на Телерадио-Молдова - държавна корпорация, извиква тя “да гарантира на гражданите право на информация, съдействие в отношение на реалните ценности на националната култура, културите на националните малцинства и междунационална култура” (чл. 22).

53. Консултативния комитет отбелязва, че според чл. 13, т. 3 Закона за аудиовизуално вещане (1995), “аудиовизуалните институции, обществени или частни,

вещаят най-малко 65 % от своите програми на държавния език. Това положение не се касае за телевизионните програми, вещаещи чрез спътник кабелна ТВ, а също така за чужди станции, които вещаят в зоните на компактно живеене на националните малцинства”. Консултативния комитет отбелязва, че прилагане на този член доведе до временно отзоваване от Координационния съвет на лиценза на определени радиостанции и телевизионни канали, вещаещи на руски. Тази ситуация доведе до конфликт и критика както на национално, така и на международно ниво и като резултат на това бе приета разяснителна поправка от молдавския парламент през септември 2000 година.

54. Парламентът в своята поправка обяснява, че това условие се касае изключително за програми, направени в Молдова, и не се касае за времето на вещаене, когато аудиовизуалните организации, които функционират на територията на Молдова, предават програми на чужди канали. Консултативния комитет е на мнение, че властите трябва да проследят осъществяване на тези условия за не е ущърб за правата лица, отнасящи се към националните малцинства, и да не влияе върху получаването на информация на езиците на малцинствата.

55. Консултативния комитет оценява усилията, положени от молдавските власти на законодателно ниво в осъществяване на политика, гарантираща свобода в самоизразяването и достъп к СМИ на лица, отнасящи се към националните малцинства. В това отношение Консултативния комитет приветства скорошната инициатива на ТВ за създаване и предаване на специална програма, като допълнение към съществуващи културни програми, насочени към създаване на култура в международнационалните отношения, основана на търпимост, разбиране, приемане на различния и уважение към тях.

56. Въпреки това, Консултативния комитет смята, че са необходими допълнителни мерки за да се постигне по-добър баланс между различни национални малцинства, що се касае до тяхното присъствие и достъп към СМИ. Консултативния комитет отбелязва, че обществените канали подготвят и вещаят от 30 до 35% на своите основни програми (заглавни новини, културни и социални програми) на руски паралелно с държавния език. Той също така отбелязва, че програми (“Руско радио”) могат да се предават в столицата (12 часа на ден), както кабелните телевизионни програми от Русия. В сравнение с това украинското малцинство получава по-малко възможности в тази област. Положението е особено критично в селските области, където определените съобщества живеят в изолация и нямат необходими ресурси за създаване на собствени СМИ. Консултативния комитет е на мнение, че украинското малцинство, което е най-многобройно, остава в неизгодно положение и се нуждае от по-голяма подкрепа от страната на молдавските власти.

57. Консултативния комитет смята, че молдавските власти са задължени за проучат това положение чрез управлението за мониторинг и информация в Департамента по международнационални отношения и да възстановяват необходимия баланс, консултирайки се със заинтересовани страни. Например, правителството трябва да отделя особено внимание към създаване на СМИ на местно ниво, особено в региона, където мнозинството от живеещи са представители на национални малцинства. Местни вестници и радиостанции, обръщащи се към тези съобщества на техния език, където има търсене да това, са отлично средство за помощ на малобройните национални малцинства, включително циганите, които се намират в най-сложно положение, да съхраняват своя език и идентичност.

Чл. 10

58. Консултативния комитет отбелязва, че съгласно чл. 7 от Закона за национални малцинства, тези имат право “да използват свободно своя език, писмени и устно, на свободен достъп до информация на своя език, да разпространяват своя език и да обменят информация на този език”. Молдавската Конституция (от 29.07. 1994 г.)

установи молдавския език въз основа на латинската графика като държавен (чл. 13.1). Тя гарантира също така признаване и защита на руски език и други езици, на които се говори в държавата, на държавно ниво (чл. 13.2).

59. Консултативния комитет отбелязва, че използването на езици в Молдова в настоящия момент се регулира от Закона за функциониране на езици, приет през септември 1989 г. В този смисъл Консултативния комитет отбелязва, че заглавието 7 от преходни и окончателно положения на Конституцията (август 1994 г.), предвижда, че гореспоменатия Закон “важи в степен, която не противоречи на Конституция”, и че той може да бъде допълнен чрез 7 години, минали от момента, в който тя влезе в сила”. Консултативния комитет смята, че, съставяйки ново законодателство за езици, молдавските власти са задължени да осигурят пълно изпълнение на съществуващи положения в Конституция и Рамковата конвенция, относно правата на всички лица, отнасящи се към националните малцинства, в съответствие с чл. 14, т. 3 от Рамковата конвенция.

60. Консултативния комитет отбелязва, че молдавското законодателство особено Закона за функциониране на езиците (1989), определя езици, които се използват в държавата, според техни основни функции и географски региони в които те се използват. Например, молдавския – “държавен език”, също така се определя като “език за междуетническо общуване”. Руския език (който беше език за общуване между нациите в бившия СССР) се определя като, “език за междуетническо общуване”. Законът от 1989 г. говори за “истински национално – руски и русконационален билингвизъм “ (чл. 3). В регион с компактно живеещо гагаузки малцинство “официалния език за всички области на живота е държавния или руския език “ (чл. 21). Законът също така поставя пред държавата изискване да се осигури използване на езици, на които говорят различни етнически групи, живеещи в Молдова (чл. 4).

61. Общувайки с държавните институции, гражданите могат свободно да избират между държавния и руския език, писмен или устен, или гагаузкия, където тази група е множество. Този избор се предоставя на други езици на националните малцинства, където малцинството съставя голяма част от население на определена територия (виж чл. 6 на Закона от 1989 г.).

62. Консултативния комитет оценява гъвкавостта на този подход. Все пак, той смята прага на мнозинството за висок, изхождайки от чл. 1- на Рамковата конвенция. Той също така смята, че е необходима по-голяма яснот. В закона от 1889 г. за езиците се говори за “мнозинството” без да се уточнява, относително или абсолютно трябва да е то, обаче в Закона за националните малцинства от 2001 г. се споменава “значителна” част от населението. Консултативния комитет предполага, че в случая се има предвид най-малко половин население. Консултативния комитет смята, че споменавания праг трябва да се понижи при реализиране на Закона за националните малцинства и при подготвяне на ново законодателство за функциониране на езиците (виж т. 59 по-горе), за да могат те да съответстват напълно на принципите, изложени в чл. 10, т. 2 на Рамковата конвенция.

63. Консултативния комитет отбелязва също така и трудности, появили се в резултат на невъзможно изпълнениена изискване на молдавско-руски билингвизъм от чиновнически апарат. Според информация, с която в настоящия момент разполага Консултативния комитет, молдавските власти не успяха да намерят ясно и постоянно решение на този проблем. Признавайки, че подкрепата изначално предложена в тази област, бе неадекватна или неподходяща, молдавските власти приеха през февруари 2001 г. национална програма (200-2005) за подобряване обучението на държавния език сред възрастни. Консултативния комитет отбелязва, че мерките, включени в програмата, ще се финансират със специални средства от националния бюджет. Консултативния комитет очаква, че тази програма ще помогни да се изкоренят проблеми, стоящи пред административния персонал и обществеността, която се

обръща към него, предизвикани от незнанието на държавния език. Тази еволюция ще помогне да се създаде истинска и ефективна равнопоставеност в заетостта и междуетническият диалог и взаимноразбирането.

64. Консултативният комитет отбелязва, че молдавското законодателство съдържа необходими гаранции за осигуряване правата на всеки човек, отнасящ се към националните малцинства, по време на съдопроизводство да получи информация и да се защитава на разбираем от него език. Обаче на практика това право систематически не се уважава поради недостиг на ресурси или квалифицирани преводачи, особено в случаи с езиците на малобройни национални малцинства. Консултативният комитет счита, че молдавските власти са длъжни да вземат всички необходими мерки за осигуряване на пълна гаранция на това право (виж коментар към чл. 4).

65. Обобщавайки гореказаното, Консултативният комитет отбелязва особената позиция на руския език в Молдова и това, че този език се ползва от значителен брой лица, отнасящи се към националните малцинства, а също така от значителна част от титулната нация. Консултативният комитет отбелязва, че Закон за националните малцинства забележимо усилва позициите на руския език по отношение към държавния и други езици на малцинствата.

66. Консултативният комитет като цяло приветствува мерките, направени с цел укрепване на езиците на малцинствата и позволяващи на лица, отнасящи се към националните малцинства, да съхраняват и развиват тяхната езикова идентичност. Въпреки това той смята, че властите трябва да гарантират, че мерките в полза на език на определено национално малцинство да не се взимат за сметка на езици на други национални малцинства. Той смята, че осигурявайки лингвистичните права съгласно чл. 10 на Рамковата конвенция, молдавските власти са длъжни да намерят балансиран подход към различни езици, на които говорят лица, отнасящи се към националните малцинства, включително тези, които са в трудно положение или малобройни.

67. Консултативният комитет отбелязва, че ситуацията, свързана с функциониране на езиците в зони с особен автономен статут, като Гагаузия, е друга – тук Закона LV 344 от декември 1994 г. за особения статут на Гагаузия, обявя молдавски, руски, гагаузки за официални, а също така осигурява защита на други езици наред с тези 3-те.

Чл.11.

68. Въз основа на информацията с която разполага, Консултативният комитет смята, че реализирането на този член не предизвиква никакви особени забележки.

Чл.12.

69. Консултативният комитет със задоволство отбелязва, че молдавските власти се постараха в училищата, библиотеките, научно-издателските институти и музеите да подкрепят ценности, култура, традиция, език и религия, които идентифицират националните малцинства и мажоритарната нация.

70. Консултативният комитет приветства усилия, предприети за законодателното оформяване на подобни мерки (виж чл. 35 от Конституцията, Декларация право на образование и чл. 5,6 от Закона за националните малцинства за задължението на държавата относно образованието и науката). Относно институционална подкрепа Консултативният комитет отбелязва, че в началото на 90-те години в Министерството на образованието бе създадено специално управление, отговорно за проблемите на националните малцинства. В дейността му са приоритетни тренинг на учители за училища и лица, отнасящи се към национални малцинства, подготвяне на курикулуми, съгласувани с тези, които се използват за мажоритарната нация, написване на съответни учебници и организиране на програми за обмяна на студенти.

71. Консултативния комитет смята, че, въпреки недостиг на ресурси, молдавските власти предприеха доста усилия в мнозинството от горепосочените области. Например, училищата, които посещават основно деца, отнасящи се към националните малцинства и осигуряващи образование на родния им език, са трета част от общия брой училища в Молдова. Що се касае висшето образование, съгласно държавния отчет, разпределяне на студентите според техен етнически произход съществено не се различава от съответната пропорция на лица, отнасящи се към националните малцинства, спрямо общия брой на населението на държавата. Знаейки, че цигани не достигат до университетското образователно ниво, Консултативния комитет продължава да е обезпокоен за достъп към висшето образование на лица, отнасящи се към националните малцинства.

72. Консултативния комитет отбелязва, че квотите, установени в неотдавна минало, осигуряват студентите от националните малцинства с достъп към висшето образование и стипендии за обучение в чужбина.

73. Като цяло Консултативния комитет приветства привържеността на молдавските власти към продължаващо се модернизиране и подобряване качеството на образованието, включително и за лица, отнасящи се към националните малцинства.

74. Главните недостатъци, фиксирани от правителството, - недостиг на учители и трудности с привличането на квалифицирани випускници на университети към тази професия, поради ниското заплащане, недостиг на учители, знаещи държавен език и език на национални малцинства (способни да преподават не езикови предмети и на държавния и на езика на определено национално малцинство), недостиг на учебници, по висока цена на учебници за ученици отнасящи се към национални малцинства, трудности в осигуряване с еднакви учебни програми на езиците на националните малцинства и, като цяло, недостиг на финанси. Консултативния комитет осъзнава, че всички тези проблеми следва да се разглеждат в контекста на образователната система, която се реформира и модернизира. За това той приветства решимостта на компетентните власти да намерят решение, в същото време стараяйки се да поддържат системата стабилна и да избягват положение, при което лица, отнасящи се към националните малцинства, ще се обучават в изолация.

75. Консултативния комитет отбелязва, че поради ограничени ресурси на Молдова отношенията с историческите родини на националните малцинства са от голямо значение. По време на срещите с Консултативния комитет властите говориха за полезни отношения с България, РФ, Турция, Украйна и др. Тези държави сътрудничат при организирането на семинари за учители и студенти по обмяна. Те също така предоставят учебници за училища на езиците на националните малцинства според списъци на необходими съгласно стандартния националния учебен план. Консултативния комитет отбелязва определени трудности в сътрудничеството с Украйна и съветва молдавските власти да укрепват усилията си в това отношение.

76. Консултативния комитет съветва властите да осигурят всички национални малцинства, особено малобройни, не получаващи подкрепа от историческата родина еднакво използване специални правителствени програми за националните малцинства в областта на образованието.

77. Консултативния комитет също така желае да обърне внимание на правителството към низкия процент на грамотността и посещаемостта на ученици-циганите, а също така към по-специфични проблеми: недостиг на детски градини и на учители в някои села, където живеят циганите. Консултативния комитет смята, че направеното досега е неудовлетворително и че може да се постигне забележителен прогрес посредством специални образователни програми, диалог с семейството и пряко финансиране. Той смята, че за молдавските власти това трябва да е

приоритетна цел, като използват ръководните принципи на препоръката № 4 (2000) на Съвета на Министрите за образование на деца-цигани в Европа.

Чл. 13.

78. Въз основа на информация, с която Консултативния комитет разполага, той см

Чл. 14.

79. Консултативния комитет отбелязва, че молдавското законодателство предоставя на лица, отнасящи се към националните малцинства, право да изучават родния си език и гарантира това с Закон. Например, чл. 6 от Закона за националните малцинства фиксира право на лингвистична идентичност, а в чл. 35.2 се говори, че държавата, съгласно закона, гарантира правото на всеки човек да избира свой език за обучение и образование.

80. Чл. 6 от Закона за националните малцинства придава още по-голяма сила на тези конституционни положения, като изисква държавата да осигури тези права, гарантирани от Конституцията. Тъй като вече е споменат чл. 10 от Рамковата конвенция, Консултативния комитет отбелязва, че молдавския закон съдържа нестандартен подход в отношение езиците на националните малцинства, функциониране в страната. Както в случая с държавния език, правителството се задължи да осигури образованието на руски език нива на образователната система от предучилищно до след университетско (чл. 6.1). За говорещи други езици национални малцинства в същото време държавата се задължава да се осигури само условия, необходими за техните права за образование и обучение на техен собствен език (чл. 6.1). Във всички тези случаи държавата се задължава да внесе своя принос за развитие на учебни планове и съответни материали за обучение и за развитие тренинга на учителите, който може да включва сътрудничество с други държави.

81. Консултативния комитет признава привързаността на молдавските власти към осъществяване на правото да се изучават езиците на малцинствата и приветствува крачки, предприети за постигане на това. Той отбелязва, че освен голямото количество училища, където образованието се води на езиците на малцинствата, бяха предприети допълнителни инициативи, включвайки експериментални занятия, водени само на езиците на малцинствата, и специални неделни училища за изучаване езиците на малцинствата.

82. Консултативния комитет признава, че поради исторически причини почти всички лица, отнасящи се към националните малцинства, владеят де факто руски, както и по-голямата част от титулната нация. Въпреки това Консултативния комитет отбелязва, че значително напрежение е възникнало през януари 2002 г. след въвеждането на руски език в качество на задължителен предмет в молдавските начални училища в основание на заповед на Министерството на образованието от август 2001 г. Това напрежение възрасна поради обявеното решение да се даде на руския език по-висок статут чрез предложена конституционна поправка, подадена от Конституционния съд през декември 2001 г. Консултативния комитет приветствува скорошните опити на молдавските власти да се снесе напрежението и осигури по-нататъшно мирно съвместно съществуване на молдавското общество. Въпреки това Консултативния Комитет отбелязва, че проблемите на езика продължават да остава деликатен въпрос в Молдова и смята, че властите трябва да действуват с по-голяма предпазливост в тази област, за да се избегне какъвто и да е възможен конфликт или повод за такъв.

83. Консултативния комитет съветва молдавските власти да осигурят обсъждане от заинтересованите страни относно всички възможни промени в съществуващото законодателство или запланирани мерки, свързани с осъществяване на съществуващи законодателни положения в тази област. По време на този процес

властите трябва да се постараят да намерят компромис между специфичните езикови потребности на всички национални малцинства, вземайки под внимание тяхното положение и необходимост съществуващите ресурси да са разделени поравно. Разбирайки важността на знанието на държавния език като фактор за социално сплотяване и интегриране, Консултативния комитет смята за важно да се осигури вземане на тези мерки без предубеждение към изучаването и преподаването на държавния език или обучение на него. Консултативния Комитет признава че знанието на държавен език от лица, отнасящи се към национални малцинства, оставя ограничено и то се разпространява много бавно. Консултативния комитет поощрява молдавските власти да предприемат по-нататъшни опити за подобряване на тази обстановка, особено вземайки мерки, обозначени в националната програма, приета през февруари 2001 г. (виж горе т.63).

Чл. 15

84. Консултативния комитет признава старанията на молдавските власти да съдействуват за участие на лица, отнасящи се към националните малцинства в различните области на молдавското общество, особено приветствува мерки, взети в областта на културата и образованието и привържеността на правителството да запази усилията си в тези области.

85. Консултативния комитет отбелязва, че две глави от Закона за националните малцинства са посветени на организации, отнасящи се към националните малцинства и техните права да вземат участие в управлението в държавни дела, съгласно Закона, тези организации получават държавна подкрепа в области като култура, наука, образование, исторически изследвания и хуманитарна дейност(чл.20.1). Чл.22 от Закона изисква правителството и други държавни организации, участващи в подготвяне и осъществяване на културна и образователна политика относно националните малцинства, да се консултират с тези организации.

86. Консултативния комитет отбелязва също така създаване на специален Департамент в молдавското правителство – по междуетнически отношения, чийто статут е формализиран в новия закон, за да се осъществява държавната политика по отношение към други народности. От страната на националните малцинства основният партньор на този правителствен Департамент – Координационния Съвет – орган обединяващ най-важните организации на националните малцинства. Консултативния Комитет отбелязва също така, че на всяко второ ниво на местната власт за проблемите на националните малцинства отговаря назначен специално за това чиновник.

87. Консултативния комитет приветствува създаване на институционална основа, която да позволи на лица, отнасящи се към националните малцинства, да участват във вземане на решения, касаещи тях. Той се надява, че това ще създаде база за практически форми за участие, които наистина отразяват интересите на заинтересовани страни и адаптиране към особените условия на молдавското общество. В този контекст той отбелязва, че Президентския съвет бе създаден през 1998 г. с цел да се позволи на тези лица да озвучат своите интереси в най-високите държавни институции. Консултативния комитет съжاليا, че този съвет престана да функционира през 2001 г.

88. Консултативния комитет смята, че сферата, в която се консултират с националните малцинства, определени в чл. 22 от Закона за националните малцинства от 2001 г. се прекалено ограничена, тъй като се свежда към сферата на културата и образованието. Той съветва властите да се увеличи обема за диалог с лица, отнасящи се към националните малцинства, при разглеждането на законодателството и политиката за осъществяване на Закона за националните малцинства. Консултативния комитет смята, че като допълнение към Координационния съвет за националните малцинства важно е да се контактува с организации, отнасящи се към всяко

национално малцинство. Това ще позволи на правителството да идентифицира и отговори на особени нужди и да избегни ситуация, където интересите лобирани от Координационния съвет, отразяват само потребностите на по-активните малцинствени групи. Що се касае до ефективното участие в обществени дела, Консултативния комитет признава, че лицата, отнасящи се към всяко национално малцинство, наистина са въввлечени в политическия живот на държавата. На местно ниво това е възможно посредством избрани организации и чиновници в регионите, където националните малцинства имат голям процент (особено Гагаузия, където има автономия – Народно събрание и собствени изпълнителни органи, чийто ръководител е член на молдавското правителство; също така и окръг Тараклия.) На държавно ниво лица, отнасящи се към всяко национално малцинство, имат места в парламента, въпреки че няма парламентски квоти, резервирани за националните малцинства. Те също така заемат министерски постове и длъжности в различни правителствени департаменти. Консултативния комитет съветва молдавските власти да осигури възможност на по-малобройните национални малцинства за изразяване на своите виждания и да лобират своите особени интереси.

91. Консултативния комитет също така се връща към своите коментари към чл. 7 относно Закона за политическите партии и социално-политически организации и поощрява правителството да разгледа, консултирайки се със заинтересованите страни, най-подходящи мерки за обезпечаване на ефективно участие на лица, отнасящи се към националните малцинства, в обществени дела. Той също така поощрява властите да продължат усилия за постепенно решаване на проблеми, появили се при някои лица, отнасящи се към националните малцинства, по отношение на достъп към държавна служба. Както бе по-рано отбелязано, тези проблеми са свързани с изискването за владеене на държавен език на определено ниво (виж коментар към чл. 10).

92. Консултативния комитет също така отбелязва, че особен законодателен статут с голяма степен на административна и културна автономия бе представен на Гагаузия през 1995 г., за до се сложи край на разногласия, съществуващи в началото на 90-те. Той също така отбелязва, че бяха подадени ходатайства през октомври 2001 г. от представители на гагаузкото Народно събрание, недоволни от мащаба и функционирането на предоставената автономия, за преразглеждане на конституционни поправки, касаещи тях. Консултативния комитет оценява високо намерението на властите да включат в Конституцията положение, признаващо статут на автономия на Гагаузия, и поощрява властите да проучат тази ситуация в сътрудничество със най-заинтересовани страни, за да се намерят най-подходящи решения.

93. Разглеждайки въпроса за ефективно участие в различните сфери на живота необходимо е да се обърне особено внимание към циганите. Според информация, представена на Консултативния комитет, в някои случаи циганите живеят изолирано, а местните власти практически ги игнорират. Те нямат представители в местните изборни органи, не получават своя дял от местни ресурси. Консултативния комитет със задоволство отбелязва активния подход на някои представителни органи на циганите, които, въз основа на собствени изследвания и социологични наблюдения подадоха предложения за конкретни действия на правителството. Консултативния комитет смята, че ролята на циганите в реализирането на политика, касаеща тях, трябва да се усили, и че правителството е задължено по-активно да реагира на техните предложения. Консултативния комитет признава, че въпреки продължаващите се икономически трудности, отскоро бяха предприети определени мерки. Въпреки това той смята, че молдавските власти трябва да интензифицират своите усилия в тази област, за да гарантира, че циганите няма да са маргинализирани в Молдова (виж коментар към чл. 4).

94. Консултативния комитет със задоволство отбелязва, че положенията на Рамковата конвенция допринесоха за мирното разрешаване на напрежението през 1999 г. в регион Тараклия, където мнозинството от населението е от български произход. Това население усети, че идентичността му е заплашена от включване на района в по-голяма географска единица, свързана с промяна на граници, съпровождаща административно-териториалната реформа в страната (Закон за административно-териториално организиране от 12. 11. 1998 г.).

95. Консултативния комитет в този контекст отбелязва, че през декември 2001 г. молдавските власти предприеха по-нататъшна ревизия на административно-териториалната система на държавата. Това основно доведе до връщане към средищното географско разделение, което предшества реформата от 1998 г. и промени функционирането на местните държавни институции. Консултативния комитет желае да привлече вниманието на молдавските власти към необходимостта от консултиране със заинтересовани страни по повод предприетите административно-териториалните промени, за да се удостоверят, че тези мерки не нарушават правата и свободите, фиксирани в Рамковата конвенция, включително и за участие в процеса на вземане решения. Това задължение е включено в чл. 9 Закона за националните малцинства.

Чл.17.

96. В основа на информация, с която разполага, Консултативния комитет смята, че реализирането на този член не предизвиква никакви особи забележки.

Чл.18.

97. Консултативния комитет приветства обстоятелствата, че Молдова е подписала няколко двустранни договори и културни съглашения за защита на националните малцинства (в държавния отчет се споменават договори с Русия, Бела рус и Украйна) и поощрява молдавските власти да се удостоверят в това, че механизмите за тяхното осъществяване ефективно защитават лицата, отнася се към националните малцинства, установявайки търпимост, стабилност и мир.

Чл. 19.

98. Според информация, с която разполага, Консултативния комитет смята, че реализирането на този член не предизвиква никакви особени забележки.

III. ОСНОВНИ НАБЛЮДЕНИЯ И КОМЕНТАРИ КОНСУЛТАТИВНИЯ КОМИТЕТ.

99. Консултативния комитет смята, че основните наблюдения и коментари, изложени долу, могат да са полезни в продължаващия се диалог между правителството и националното малцинство, в който Консултативния комитет е готов да вземе участие.

Относно чл. 3.

100. Консултативния комитет намира, че реализирането на Закона на правата на лица, отнасящи се към националните малцинства, и техните организации (Закон от 28.08.2001 г., който влезе в сила на 04.09.2001 г.) изисква приемане на други закони и необходимост от довеждане на съществуващото законодателство до съответствие с него. Консултативния комитет смята, че властите трябва, консултирайки се със заинтересовани страни, да предприема всички усилия за да направят законодателните промени незабавно.

101. Консултативния комитет смята, че горепосочения Закон осигурява съществено участие на държавата в полза на руски език. Консултативния комитет смята също така, че при реализирането на този закон властите длъжни са да гарантират, консултирайки се със заинтересованите страни, че на нуждите на лица,

отнасящи се към националните малцинства, живееше в Молдова, ще се обърне необходимо внимание.

102. Консултативния комитет е в течение, че последното преброяване на населението датира 1989 г. и че неговото преброяване не веднъж се отлага. Консултативния комитет е на мнение, молдавските власти трябва да организират ново преброяване на населението възможно най-бързо и да поощряват лицата, отнасящи се към националните малцинства, да се възползват от възможността да се посочат своята етническа принадлежност.

Относно чл. 4.

103. Консултативния комитет откри, че циганите са на мнение, че не получават равно поставено отношение към техния социален статут на национално малцинство и подкрепа от властите, за която те имат право. Консултативния комитет смята, че молдавските власти задължени са да отделят повече внимание за това малцинство и да го подпомогнат.

104. Консултативния комитет е в течение, че някои цигани се сблъскват с някои социално-икономически трудности и социална изолация, също така са жертва на дискриминация в няколко области. Консултативния комитет смята, че властите са длъжни да увеличат усилията си, за да поправят ситуацията, в частност, осъществявайки дългосрочни мерки за поддържане на циганите, предвидени от решение на правителството от 16.02.01. и консултирайки се с циганите, особено с техните жени.

Относно чл. 5.

105. Консултативния комитет смята, че за да се гарантира Законът за националните малцинства и да има реално влияние върху запазване и развитие на културата и идентичността на националните малцинства, необходима е съответна политика и адекватна подкрепа. Консултативния комитет е на мнение, че властите трябва да се консултират с представители на различни национални малцинства, включително тези, които се намират в затруднено положение и малобройните, при подготвяне на тази политика и отпускане на съответна помощ.

Относно чл. 6.

106. Консултативния комитет с тревога отбелязва, че съществува разминаване между 2-те групи население: от една страна мнозинство, което говори държавния език, от друга страна – рускоезично население, което включва не само хора, чийто роден език е руски, но и други славянски малцинства, чийто езици не се толкова защитени, колкото руския. Консултативния комитет смята, че за да се запази социалното единство и межкултурния диалог, молдавските власти трябва да гарантират, че всяка проява, насочена към предоставяне на руски език по-висок статут, няма да увеличи това разминаване.

107. Консултативния комитет е в течение, че СМИ в Молдова са разделени на 2 групи – с молдавски и руски езици на предаване и според някои представители на СМИ се намират под силно влияние на основните политически сили. Консултативния комитет смята, че молдавските власти трябва създадат всички необходими условия за независими СМИ, позволявайки им, без значение от езика, да играят позитивна роля за съдействие в междуетническо разбиране.

Относно чл. 8.

108. Консултативния комитет знае, че татарската диаспора, според нейните представители, досега не е получила нито необходима правителствена подкрепа, нито подходящо място за мюсюлманско гробище. Консултативния комитет смята, че молдавските власти трябва да проучат този въпрос и да намерят подходящо решение, консултирайки се със заинтересованите страни.

Относно чл. 9.

109. Консултативния комитет е в течение, че положението от чл. 13, т.3 Закона за вещаене в Молдова (относно % от програми, които се водят на държавния език) доведе до временно отзоваване на някои лицензи за вещаене. Това бе повод за конфликт и доведе до внасяне на разяснителна поправка, приета от молдавския парламент. Консултативния комитет е на мнение, че молдавските власти трябва да гарантират, че реализирането на тези поправки няма да доведе до излишни ограничения на правата на лица, отнасящи се към националните, да предават информация на своите езици.

110. Консултативния комитет съжالياва факта, че отсъства баланс между националните малцинства в достъпа им към СМИ. Той смята, че властите трябва да подкрепят националните малцинства, особено украинското, за да се осигури балансирано използване на съществуващите възможности. Консултативния комитет смята, че властите трябва, например, консултирайки се със заинтересованите страни, да отделят необходимо внимание за създаване на СМИ на малцинствата на местно ниво, особено за малобройните, включително циганите.

Относно чл. 10.

111. Консултативния комитет е в течение, че функционирането на езиците в Молдова в настоящия момент се регулира от законодателството от септември 1989 г., което определя различните езици в Молдова. Консултативния комитет отбелязва особения статут на руския език, използван в различните сфери. Той смята за съществено в бъдещето езиково законодателството съответните положения на Конституцията и Рамковата конвенция да са напълно осигурени по отношение на всички лица, отнасящи се към националните малцинства.

112. Консултативния комитет смята, че прага за използване на езиците (не само руски) на малцинствата, при общуването с официалните институции е висок според принципите на чл. 10 от Рамковата конвенция. Консултативния комитет смята също така, че този праг трябва да е понижен в контекста на реализирането на Закона за националните малцинства и в бъдещето законодателство за използване на езиците.

113. Консултативния комитет е на мнение, че подобряване знанията на държавния език от страната на националните малцинства, според националната програма, приета през февруари 2001 г., ще допринесе за осигуряване на пълна и истинска равнопоставеност в заетостта и ще помогни за изкореняване на лингвистичните проблеми в отношенията между чиновниците и обществеността.

114. Консултативния комитет отбелязва съществуващи пречки по отношение към лицата, отнасящи се към националните малцинства във възможността да получават информация и да се защитават в съда, и смята, че властите трябва да предприема всички мерки за да осигурят пълна гаранция за тези права.

115. Консултативния комитет отбелязва, че неотдавнашен Закон закрепил позициите на руски език в сравнение с езиците на другите национални малцинства и смята, че властите трябва да осигурят положение, че приемането на мерки в полза на езика на отделно малцинство да не става за сметка на другите националните малцинства.

Относно чл. 12.

116. Консултативния комитет намира, че въпреки усилията на властите да гарантират равен достъп към образованието на лица, отнасящи се към националните малцинства, в тази сфера има редица трудности. Консултативния комитет счита, че властите трябва да осигурят на всички национални малцинства, особено малобройните и тези, които нямат подкрепа от историческата си родина, в равна степен да печелят от правителствените програми за националните малцинства.

117. Консултативния комитет намира, че циганите имат извънредна образователна програма и счита, че подобряване положението в тази сфера чрез специални образователни програми, диалог с семействата и прякото финансиране трябва да бъдат приоритета на молдавското правителство.

Относно чл. 14.

118. Консултативния комитет намира, че през януари 2002 г. възникнаха разногласия след въвеждането на руския език в качество на задължителен предмет в молдавските начални училища и обявяване на намерението на властите да гарантират на този език по-висок статут. Консултативния комитет отбелязва, че езиковите проблеми продължават да бъдат деликатни въпроси в Молдова и счита, че за да се избегне конфликтът, трябва всички мерки в тази област да се приемат с голямо внимание. Консултативния комитет намира, че властите трябва да предприемат всички възможни усилия за да осигурят балансиран отговор на езиковите нужди на всички национални малцинства без предубеждения към изучаването и преподаването на държавния език.

119. Консултативния комитет намира, че Закона за национални малцинства ограничава консултации с националните малцинства в областта на културата и образование, и смята, че обхватът трябва да е разширен и консултациите трябва да се провеждат не само с Координационния съвет на националните малцинства, но също така с всяко национално малцинство поотделно.

120. Консултативния комитет намира, че съществуват определени трудности в областта на ефективното участие в обществените работи и в достъпа към държавната служба за лица отнасящи се към националните малцинства. Консултативния комитет полага, че властите трябва да проучат това положение, консултирайки се със заинтересованите страни и да се удостовери, че тези хора, особено по отношение към малобройните национални малцинства се ползват със всички възможности активно да участват в политическия живот на страната и процеса на приемане на решения. Консултативния комитет полага, че особено внимание е необходимо за постигане на активно участие на циганите в различни аспекти на социалния живот, с внимателно отчитане на техните собствени инициативи.

121. Консултативния комитет намира, че представителите на Гагаузия изявиха неудовлетворение относно обхвата и функционирането на предоставяната им автономия и поощрява молдавските власти да проучат това положение, сътрудничейки със заинтересованите страни за да се намери най-подходящо решение.

Относно чл. 16.

122. Консултативния комитет намира, че разглеждането на административно-териториалната система в Молдова се завършва и полага, че е необходимо да се консултира с заинтересованите лица за да се гарантира, че предполагаемите административно-териториални изменения няма да засегнат права и свободи, фиксирани в Рамковата конвенция.

ДЯЛ V ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

123. Консултативния комитет полага, че долу изложените заключителни бележки изразяват основната същност на съществуващото дадено заключение и че, те могат да са основа за съответни заключения и препоръки за приемане от страна на Съвета на Министрите.

124. Относно реализиране на Рамковата конвенция, консултативния комитет полага, че Молдова е положила доста усилия за да изгради законодателна и институционална основа за защита на националните малцинства. Консултативния комитет също така отбелязва грижите на Молдова за да реализира Рамковата конвенция на практика, особено в областите на образованието и културата. В същото

време остават трудности и не доработване в такива области като достъп до СМИ, участие в обществения живот, използване езика на малцинствата, особено за лица, отнасящи се към малцинствата, намиращи се във затруднително положение и малобройните.

125. Консултативния комитет отбелязва, че Органическият закон, регулиращ защита на националните малцинства, бе въведен през август 2001 г. и смята, че законодателните промени, необходими за неговото изпълнение, трябва да се направят незабавно, консултирайки се със заинтересованите страни за да се осигури приваждане във съответствие на молдавското законодателство за защита на националните малцинства. Тъй като този закон осигурява съществена държавна подкрепа на руския език, Консултативния комитет полага, че при реализирането му и въвеждане на ново законодателство молдавските власти трябва да осигурят необходима защита на лица, отнасящи се към всички национални малцинства и тяхната съответна лингвистична културна идентичност, включвайки националните малцинства, намиращи се във затруднително положение и малобройни.

126. На практика, признавайки дух на толерантност и междуетнически диалог, присъстващ в молдавското общество, Консултативния комитет отбелязва, че по отношение на мерките, взети от правителството в областта на език, възникна напрегнатост. Консултативния комитет се придържа към мнение, че за да се намали или избегне лингвистичната нетърпимост е необходим балансиран подход в тази област.

127. За да се запази междуетническият диалог важно е да се уважават законните интереси на мнозинството, както и на всичките национални малцинства. Консултативния комитет отбелязва разделението на СМИ с молдавско и руско предаване, а също отсъствие на баланс между различни национални малцинства по отношение на достъп и присъствие в тях. Консултативния комитет счита, че властите трябва да осигурят по-голяма подкрепа на националните малцинства, които изпитват затруднително положение, по конкретно към украинското малцинство, за да осигури равноправен достъп и присъствие в СМИ.

128. Консултативния комитет е на мнение, че при изпълняване на Рамковата конвенция в областта на образованието е важно да се консултира с всички заинтересовани страни по предприетите мерки за да отговаря на особените нужди на националните малцинства и да се осигурява справедлив достъп към ресурсите. Специално внимание изискват малобройните национални малцинства и тези, които не получават подкрепа от историческата си родина.

129. Въпреки неотдавна та инициатива на властите, Консултативния комитет е на мнение, че изпълнението на Рамковата конвенция по отношение към циганите не е било напълно успешно. Консултативния комитет е притеснен от сериозните социално-икономически трудности, с които се сблъскват циганите, а също от дискриминацията върху тях в редица области. Консултативния комитет полага, че са необходими незабавни действия на властите за да се подобри положението на циганите и да се съдействува за тяхната интеграция в молдавското общество.

---

¹ Консултативния комитет реши на 12 –то събрание на 30.10.01 г. да внесе определени промени в структурата на своите заключения. Той реши да прекрати практиката за подаване на “предложения на Съвета на Министрите за заключения и рекомендации” (раздел 5 на предишните заключения) и въведе нов раздел 4, озаглавен “Основни заключения и коментари на консултативния комитет”. Консултативния комитет също така реши да предложи своите “Изводи” в раздел 5 вместо раздел 4. Тези промени са в сила от 30.10.01 г. и те се използват във всички последващи заключения, приемане в първия цикъл на мониторинга. Тези промени бяха направени във връзка с първите решения отнасящи се към спецификата на различни страни при изпълнение на Рамковата конвенция, приета от Съвета на Министрите през октомври 2001